

III

КО ЈЕ САГРАДИО КРСТИОНИЦУ ИЗ РАДОСЛАВЉЕВЕ ПРИПРАТЕ И ГДЕ СЕ ОНА ПРВОБИТНО НАЛАЗИЛА?³³

У југозападном углу Радослављеве припрате налазе се мермерни остаци једне осмоугаоне крстионице (сл. 97). Осим постамента и база на којима је почивало осам округлих и осмоугаоних стубова и базе у средини на којој је био суд крстионице, од ње се није више ништа оригинално сачувало. Данашњи суд крстионице је каснијег датума. Пластика њених база указује на то да је крстионица тесно везана за Богородичину цркву, а да се нашла у Радослављевој припрати само зато, што ју је ова својим пространством обухватила. Она чак првобитно није ни била на томе месту.

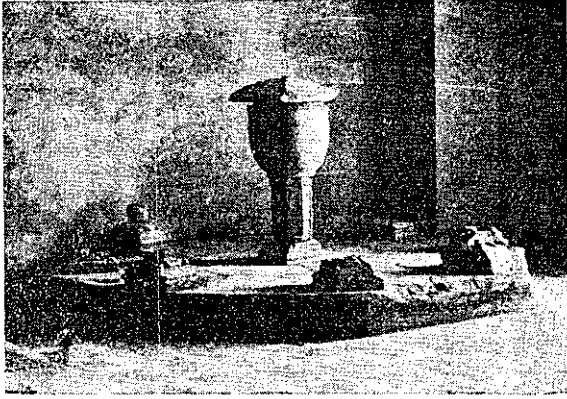
У месецу мају 1955 године Завод је мењао мермерни под у Радослављевој припрати и том приликом извршио је и делимично испитивање њеног тла. Остатке првобитног пода Радослављеве припрате пренео је у Богородичину цркву, 1839 године, мајстор Настас и њима искрпио тамошњи патос, а у припрати је поставио нов.

После подизања мермерних плоча, приметно сам у југоисточном углу припрате један камени масив и покушао да сондажом утврдим његов облик и однос према Богородичиној цркви. Овај масив озидан је ломљеним каменом у виду компактне плоче, која је дебела око 1,0 м. Он додирује темељ под западним зидом Богородичине цркве, али је одвојен од њега спојницом. Он има и много мању висину од овога, јер се темељ под западним порталом спушта више од 1,60 м. Плочасти масив је правоугаоног облика са једном страном

од 4,85 м., а другом, до унутрашњег пиластра Радослављеве припрате, од 3,35 м. Пиластер припрате, међутим, једном својом трећином належе на плочасти масив, који се подвлачи испод њега, а другим делом лежи на своме темељу. С тога је вероватно да је првобитни облик плочастиг масива квадратан, јер са дебљином пиластра друга страна му је већ 4,30 м. (сл. 98). До висине од 0,50 м. плоча је озидана ломљеним каменом, са лицем на бочним странама, а ниже за још око 0,50 м. без лица и као обичан трпанац. Тај део је и проширен за око 15—20 см. Плоча је зидана једновремено са Богородичиком црквом, јер се подвлачи под мермерне плоче дебљине 24 см. на којима лежи западни портал. Између плочастиг темеља и северног унутрашњег пиластра био је један суво озидан зид од ломљеног камена дебљине 0,70—0,75 м. и висине око 0,40 м.

Испитао сам супротни северозападни угао припрате, да бих утврдио да ли се и тамо налази слична плоча. Међутим, на томе делу нема ничега. Цео тај простор, све до поменутог зида између плоче и пиластра, испуњен је отпацама од каменорезачких радова. Они су набијени у слојевима од 8—10 см. Простор припрате од сувоозиданог зида па до улаза, попуњаван је земљом помешаном са отпацама од каменорезачких радова, а пред улазом је попуњен само земљом.

Плочасти масив био је уствари темељ на коме је некада почивала крстионица. На његовој горњој површини сачувао се чак и осмоугаони отисак, односно онај мали

Сл. 97. — Данашњи изглед крстионице у припрати краља Радослава у Студеници

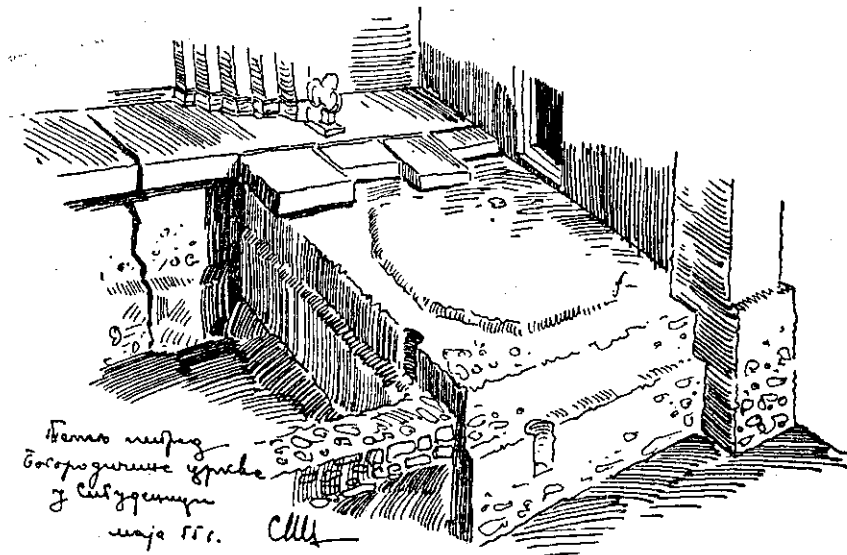
Сл. 98. — Откопани темељ испред западног зида Богородичине цркве у Студеници на коме је почивала некада крстионица

подзид који је био изведен испод мермерног постоља крстионице. Прилично јасно су се уочавали остаци пет ивица, а све нису могле ни да се виде, јер је плоча била покривена делом старим патосом, а делом подужним зидом припрате.

Када је припрата подигнута, крстионица је премештена на данашње место, јер је свакако сметала улазу у јужну капелу. За извршење тога биле су подигнуте скеле од борових дирека. Незнајући да се под крстионицом налази темељ, мајстори су почели да копају рупе за стубове. На једном месту ударили су одмах у горњу површину плоче, а на другом само на проширење те-

меља. У оба случаја издубили су рупе, а после извршеног посла било им је, изгледа, лакше да стубове само престружу, те су, приликом наших откопавања, у рупама пронађени иструлели остаци дирека које су поставили Радослављеви мајстори.

У малом међупростору, који је остао између плочастог масива, пиластра и данашњег постоља крстионице, пронађена су, односно откопана, два драгоцене фрагмента. Били су затрпани земљом на дубини од око 30—40 см. Један од њих је део крила Богородичиног кипа са великог западног портала, а други је тимпанон јужне бифоре изнад портала. Оба комада лежала су за-

Сл. 99. — Скица откопаног темеља крстионице у припрати краља Радослава, Десно се види пиластер припрате како је налегао на темељ крстионице

једно; фрагмент Богородице испод фрагмента бифоре (сл. 40, 46).

Богородичин фрагмент се сачувао врло добро. Она је држала на крилу малог Христа. Нажалост, горњи део трупа и глава Христова су уништени и нису пронађени. Христова хаљина и поруб на Богородичиној били су позлаћени и позлата се сачувала на већим површинама. Једва приметни трагови плаве боје сачували су се на Богородичиној хаљини, али то бојење је каснијег датума.

Ови комади пали су, вероватно, приликом земљотреса 1629 године. Тада се цела Богородичина црква заједно са Радослављевом припратом распукла по подужној оси. Распукли су се и темељи, а нарочито темељ под западним порталом. Услед тога спојнице на архиволтама су се размакле и један сводар је испао. При паду је вероватно ударио у колена Богородичиног кипа и оченио их.

Том приликом је упропашћена и друга бифора на западној фасади Богородичине цркве. Са њеног тимпанаона пала су два комада на којима су биле скулптоване две птице. Те комаде је мајстор Настас про-

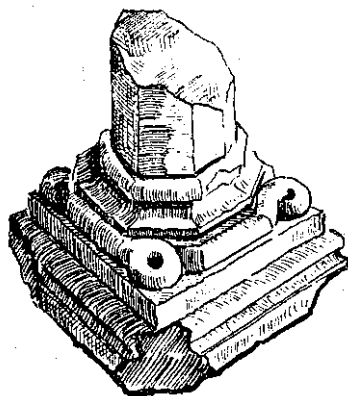
нашао и узидео у конак који је подизао (сл. 50). Он није вршио никаква испитивања при постављању пода у припрати, те је оставио и даље затрпане фрагменте са Богородичиног кипа и бифоре.

Осим пластике крстионице и ови подаци о њеним темељима и њеном премештању јасно доказују, да је у доба грађења Радослављеве припрате она постојала и да је свакако саграђена истовремено с Богородичином црквом и трпезаријом.

Није се могло установити када је порушена.

КОНЗЕРВАТОРСКО-РЕСТАУРАТОРСКИ РАДОВИ НА КРСТИОНИЦИ

Једна стопа крстионице, која се налазила у проскомидији, постављена је опет на постамент крстионице (сл. 100). Плоче постамента, које су се у приличној мери распукле, пломбиране су. Од крстионице је пронађено врло мало оригиналних делова да би се могли предузети на њој неки већи рестаураторски радови, те је за сада остављена скоро у истом стању у коме се налазила и пре ових радова.

Сл. 100. — Стопа крстионице која се налазила у проскомидији у Богородичиној цркви у Студеници; стопа је враћена на своје првобитно место